

СХВАЛЕНО
рішенням Ради Національного банку
України від 10.09.2002 р. № 13

Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік

Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік розроблено відповідно до Конституції України та Закону України "Про Національний банк України". Вони визначають комплекс змінних індикаторів фінансової сфери, які дають змогу за допомогою інструментів грошово-кредитної політики здійснювати регулювання грошового обігу та кредитування економіки з метою забезпечення стабільності національної грошової одиниці як монетарної передумови для економічного зростання і підтримування високого рівня зайнятості населення.

Розвиток економіки з початку 2002 року свідчить про збереження тенденцій до економічного зростання. За січень - липень темпи зростання реального ВВП становили 4,4 відс., обсягів промислового виробництва – 6,1 відсотка. Найбільш високі темпи характерні для галузей, які зорієнтовані на внутрішній ринок. Валова додана вартість збільшилася в оптовій та роздрібній торгівлі на 12,8 відс., у сільському та лісовому господарстві - на 6,9 відс., обробній промисловості – на 7,9 відсотка. Проте зменшився випуск продукції на підприємствах металургії та з оброблення металу. У зазначеному періоді темпи зростання експортних поставок товарів та послуг становили 102,1 відс., імпорт товарів та послуг залишився на рівні минулого року. Позитивне сальдо за рахунком поточних операцій досягло 1,349 млрд. дол. США.

У січні - липні ц.р. номінальні доходи населення зросли порівняно з відповідним періодом попереднього року на 22,3 відс., а витрати та заощадження збільшилися на 17,1 відсотка.

Упродовж восьми місяців ц.р. спостерігалася стала дефляційна динаміка цін споживчого ринку. Індекс споживчих цін становив 96,5 відс. проти минулорічного показника 103,3 відсотка. Знизилися ціни на продовольчі товари на 6,3 відс., та зросли на непродовольчі - на 1,0 відс. і послуги – на 1,7 відсотка.

Незадовільним є виконання бюджету. Рівень надходжень доходів до загального фонду Державного бюджету України у січні - липні ц.р. становив 94,5 відс. від запланованих на цей період сум та 50,7 відс. від річних призначень.

Не сприяє процесам економічного зростання, проведенню більш глибоких структурних перетворень податкова політика держави, яка не створює фіскальних стимулів для оновлення основних фондів та інтенсифікації виробничого процесу.

Сценарій розвитку економіки до кінця поточного року передбачає продовження політики стимулювання внутрішнього попиту та відновлення позицій на зовнішніх ринках. За оцінками реальне зростання ВВП становитиме 4,8 відс., реальна зарплата підвищиться на 16,9 відс., інфляція – на рівні 3,5 відсотка.

Очікується зміна ситуації на зовнішніх ринках, внаслідок чого позитивне сальдо поточного рахунку збільшиться до 2,3 млрд. дол. США. Зростання експорту товарів у цілому за рік прогнозується на рівні 4,9 відс. переважно за рахунок продукції агропромислового комплексу, машинобудування та металообробки, відновлення попиту на хімічну продукцію у зв'язку з поживленням на азійських ринках. Імпорт товарів має зрости на 5,7 відсотка.

Реалізація Основних засад грошово-кредитної політики у січні – серпні 2002 р. здійснювалася з урахуванням особливостей розвитку макроекономічної ситуації. Грошова маса зросла на 23,6 відс. (10,7 млрд. грн.) і на 1 вересня становила 56,3 млрд. грн., монетарна база - на 25,3 відс. (5,9 млрд. грн.) і досягла 28,9 млрд. гривень. Таким чином економіка була забезпечена грошовими коштами в обсягах, що сприяли реальному зростанню виробництва на фоні стабільності гривні. Розширення грошової маси відбувалося, значною мірою, за рахунок суттєвого зниження швидкості обігу грошей – з 5,2 до 4,35, а не під впливом цінового чинника.

Упродовж восьми місяців обсяг готівки поза банками збільшився на 21,1 відс., при цьому спостерігалось незначне зменшення її питомої ваги в структурі грошової маси – до 41,9 відс. проти 42,7 відс. на початку року.

При достатньому випуску грошей в обіг висока ціна на кредитні ресурси стримує зростання кредитних вкладень, уповільнюються процеси мультиплікації грошей у банківській системі, а темпи зростання грошової маси відстають від темпів зростання монетарної бази. При цьому значна частина грошової пропозиції залишається незапитаною з боку суб'єктів економіки і створює підвищену ліквідність банківської системи.

Продовжувалося зниження норм обов'язкових резервів залежно від терміну, виду та валюти депозиту. Середня норма обов'язкових резервів, яка на початок року становила 13 відс., зменшилася до 8,6 відс. у серпні, що сприяло формуванню достатньої ліквідності банківської системи.

Облікову ставку було знижено з 12,5 на початку року до 8 відс. річних у липні. Враховуючи підвищення банківської ліквідності, зменшення облікової ставки, норм обов'язкових резервів і стабільність валютного курсу, вартість кредитних ресурсів на міжбанківському ринку зменшилася з 17,5 на початку року до 3,7 відс. у серпні.

Подальше нарощення ресурсів банківської системи сприяло поступовому зменшенню номінальних процентних ставок за кредитами банків у національній валюті - до 20,9 відс. у серпні ц.р. з 29,6 відс. річних

на початку року. В той же час незначні темпи їх зниження, невідповідність вартості залучених коштів та наданих кредитів не задовольняють ні учасників ринку, ні банківську систему. До основних чинників стримування зниження кредитних ставок слід віднести високі ризики неповернення банкам кредитів, наданих суб'єктам господарювання, нестачу в позичальників ліквідного заставного майна, відсутність дієвого механізму страхування кредитних ризиків.

Вжиті Національним банком заходи мали відповідний вплив на процеси кредитування, однак не було досягнуто бажаних темпів їх прискорення - з початку року обсяг кредитів в економіку зріс на 22,5 відс. і на 1 вересня становив 34 млрд. гривень. Кредитна діяльність банків була зорієнтована на середньо- та довгострокове кредитування економіки, обсяги якого зростали вищими темпами (на 36,8 відс.), ніж короткострокові кредити (на 19,4 відс.). Це забезпечило поліпшення строкової структури банківських кредитів - частка довгострокових кредитів у загальній сумі зросла до 22,3 відсотка.

Грошово-кредитна та валютно-курсова політика в період, що залишився до кінця року, здійснюватиметься в напрямі досягнення стратегічних цілей, визначених Основними засадами грошово-кредитної політики на 2002 рік.

З урахуванням прогнозів щодо сальдо зовнішньоторговельного балансу та надходжень за іншими статтями платіжного балансу (поточні трансферти, прямі інвестиції тощо) у другому півріччі, як головний інструмент для формування пропозиції коштів й надалі використовуватимуться інтервенції на валютному ринку. Національний банк продовжуватиме дотримуватися політики, спрямованої на незначну номінальну девальвацію, із збереженням рівня реального ефективного обмінного курсу і подальшим нарощуванням валютних резервів.

Збільшення обсягу міжнародних валютних резервів дасть змогу забезпечити рівень резервних активів країни, достатній для фінансування імпорту товарів та послуг на 9,3 тижня. Прогнозується зниження до кінця поточного року швидкості обігу грошей з 5,2 до 4,29 раза, тобто на 17,5 відсотка.

Приріст грошової маси в цілому за 2002 рік оцінюється на рівні 30 - 36 відс. і в абсолютному вимірі становитиме близько 62 млрд. гривень. Урахування всіх факторів, що впливають на процеси мультиплікації грошової пропозиції, дає змогу оцінити грошовий мультиплікатор на кінець року на рівні 1,95. Таким чином, темпи приросту монетарної бази упродовж п. р. становитимуть близько 32-36 відс., а її обсяг досягне 31,5 млрд. гривень.

Основними ризиками негативного впливу на ситуацію та суттєву зміну умов виконання Основних засад грошово-кредитної політики можуть бути: відхилення від прогнозних значень основних макроекономічних показників;

невиконання державного бюджету; прийняття рішень, не забезпечених реальними джерелами фінансування; можливе зменшення зовнішніх надходжень, зокрема через зниження експорту внаслідок протекціоністських заходів інших держав; скорочення обсягів прямих іноземних інвестицій і притоку трансфертів та інших надходжень; виникнення зовнішніх цінових шоків, насамперед на ринках нафти та газу.

Економічна політика Уряду в 2003 році спрямовуватиметься на забезпечення динамічного зростання реальних доходів населення, переходу до інноваційної моделі розвитку за рахунок мотивації до оновлення технологій, модернізації виробництва, активних інституційних перетворень.

З метою підтримання економічного зростання передбачається забезпечити збереження сприятливих макроекономічних умов розвитку за рахунок: дотримання бездефіцитності загального фонду бюджету, невідволікання у зв'язку з цим ресурсів банківської системи на фінансування дефіциту; забезпечення помірних темпів інфляції; відновлення довіри населення, вітчизняних та іноземних інвесторів до політики реформ, що дозволить використати стимули для наповнення реального сектору фінансовими ресурсами та трансформації їх в інвестиції; стимулювання експорту товарів з високим ступенем переробки, диверсифікації ринків збуту.

Рушійною силою економічного зростання має бути внутрішній попит. Значною мірою внутрішній попит збільшуватиметься за рахунок нарощування інвестицій. Внаслідок прискорення процесу вибуття застарілої енергомісткої техніки та оновлення основних фондів за рахунок впровадження новітніх технологій підвищиться фондівіддача, а завдяки застосуванню на підприємствах прогресивних технологій зростатиме продуктивність праці та підвищуватиметься ефективність використання матеріальних ресурсів.

Позитивний вплив на формування ВВП справлятиме покращання умов зовнішньоекономічної діяльності. Поруч із цим, у 2003 р. має продовжуватися тенденція перевищення темпів зростання імпорту товарів (6.2 відс.) над експортом (5 відс.). У зв'язку з цим очікується зменшення позитивного сальдо поточного рахунку до 1702 млн. дол. США. Чисте збільшення прямих іноземних інвестицій в економіку України очікується на рівні 1270 млн. дол. США.

Предбачається, що буде посилено контроль та вжито заходів щодо припинення відтоку капіталу за вітчизняними корпоративними цінними паперами. Очікується, що Україна випустить нові цінні папери для продажу на зовнішніх ринках на суму 500 млн. дол. США.

Головні ризики, що можуть стати на заваді досягненню прогнозних макроекономічних показників у 2003 році, це: зволікання з реформуванням податкової, тарифної та соціальної політики; погіршення ситуації на зовнішніх ринках для українських виробників.

Основною метою грошово-кредитної політики в 2003 році є забезпечення стабільності гривні як монетарної умови сталих темпів економічного розвитку.

Проведення грошово-кредитної політики передбачається здійснювати при збереженні основних принципів і механізмів її реалізації, які використовувалися в попередні роки, із спрямуванням їх на закріплення досягнутих результатів щодо цінової стабільності та відповідної стабільності грошово-кредитного ринку і банківської системи в цілому. Досягнення проголошеної мети здійснюватиметься шляхом регулювання грошово-кредитного ринку через його валютний, кредитний та фондовий сегменти з використанням відповідних монетарних механізмів та інструментів.

Основні завдання грошово-кредитної політики на 2003 рік визначаються виходячи з цілей та напрямів грошово-кредитної політики і з прогнозу економічного і соціального розвитку. Вони передбачають таке:

- утримання рівня інфляції в межах 6 - 7 відс. протягом року;
- забезпечення стабільності реального ефективного обмінного курсу за умов помірної девальвації номінального обмінного курсу (до рівня 5,48 грн. за дол. США в середньому за рік);
- нарощування обсягів золотовалютних резервів;
- поліпшення структури грошової маси та зростання рівня монетизації економіки;
- створення умов для зниження ціни кредитних ресурсів;
- вжиття заходів стимулювання розвитку фондового ринку;
- підвищення довіри до банківської системи;
- стимулювання інвестиційної спрямованості діяльності банків, зокрема збільшення обсягів довгострокового кредитування через сприяння залученню депозитних вкладів юридичних і фізичних осіб на довгостроковій основі;
- підвищення дієвості системи гарантування вкладів фізичних осіб у банківській системі;
- оптимізацію вимог до статутного капіталу з метою концентрації банківського капіталу;
- розширення сфери застосування безготівкової форми розрахунків;
- подальший розвиток процесу впровадження національної системи масових електронних платежів;
- підвищення прозорості банківських процедур та технологій.

З огляду на це одним із головних завдань грошово-кредитної політики є підтримування такої динаміки зміни обсягів монетарних агрегатів, яка б, з одного боку, задовольняла попит економіки на гроші, а з іншого — не

створювала б загрози для динаміки споживчих цін. Зростання монетарної бази визначено в розмірі 17-20 відсотків, а грошової маси — 22-27 відсотків.

З метою стимулювання процесу збільшення обсягів депозитних вкладів фізичних та юридичних осіб проводитиметься виважена політика щодо обов'язкового резервування, стимулювання населення та інших економічних суб'єктів до збільшення вкладень в банківську систему.

У сфері процентної політики головним завданням залишається зниження рівня процентних ставок банків, що передбачає застосування нових механізмів впливу на процеси їх формування. Зокрема, зменшенню ризику, який закладається банками у рівень ставок, має сприяти зміна законодавчих умов, які регулюють банківську діяльність.

Вживатимуться заходи приведення у відповідну залежність депозитних та кредитних ставок у банківській системі. Забезпечуватиметься дотримання позитивного рівня облікової ставки Національного банку щодо рівня інфляції. Через відповідні активні та пасивні операції здійснюватиметься підтримування ліквідності банківської системи на рівні, який давав би змогу ефективно залучати кредитні ресурси та розміщувати їх надалі в реальний сектор економіки.

Національний банк спільно з Урядом стимулюватиме інвестиційне спрямування діяльності банків, зокрема, збільшення обсягів довгострокового кредитування через сприяння залученню депозитних вкладів юридичних і фізичних осіб на довготерміновій основі та створення механізмів кредитної підтримки інноваційного розвитку.

У фондовому сегменті грошово-кредитного ринку Національний банк всіма доступними йому заходами та методами сприятиме подальшому відновленню та розвитку фондового ринку державних цінних паперів. Державні боргові зобов'язання передбачається активно використовувати під час регулювання грошово-кредитного ринку при здійсненні як активних, так і пасивних операцій. В разі потреби здійснюватимуться операції з купівлі-продажу боргових зобов'язань держави на відкритому ринку, впливаючи при цьому на рівень вартості національної валюти.

Завданням валютно-курсової політики в 2003 році буде підтримування досягнення макроекономічних цілей зростання, стабільності національної валюти, підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, створення сприятливих умов дедоларизації економіки.

Планується збереження режиму плаваючого курсу, а орієнтирами курсової політики залишаться стабільність реального ефективного обмінного курсу, який формує сприятливі умови для зовнішньоекономічної діяльності, та незначна номінальна девальвація гривні. Важливими завданнями є

збільшення золотовалютних резервів та розвиток валютного ринку з урахуванням посилення ролі євро на міжнародних фінансових ринках.

Умовами досягнення вказаних цілей буде удосконалення системи валютного регулювання та її поступова лібералізація з врахуванням конкретної ситуації із збереженням таких елементів системи, як інтервенції Національного банку, обов'язковий продаж валютної виручки, торгова сесія на валютному ринку, норматив відкритої валютної позиції.

За умов відсутності зовнішнього фінансування та за можливого успішного розміщення державних цінних паперів на зовнішніх ринках капіталу передбачається, що на кінець 2003 року може бути досягнуто рівня резервів, що забезпечить 10,2 тижня імпорту.

Очікується, що заходи Уряду стосовно подальшого реформування економіки сприятимуть зменшенню швидкості обертання коштів через можливе підвищення попиту на гроші як засобу забезпечення інвестиційних вкладень, а також задоволення потреби в обігових коштах, у тому числі за рахунок отримання кредитів. Зниженню швидкості обертання коштів має сприяти також зростання попиту на гроші як засобу розрахунку за раніше створену вартість, насамперед внаслідок проведення активної приватизаційної політики. Поряд з цим, темпи зниження швидкості обертання грошей у наступному році мають бути нижчими, ніж у поточному в першу чергу за рахунок дій, спрямованих на покращання структури грошової маси. Зокрема, передбачається подальший розвиток безготівкових розрахунків за участю фізичних осіб та подальше впровадження Національної системи масових електронних платежів. Також, очікується, що в наступному році питома вага негрошових форм розрахунків між суб'єктами господарювання сягне мінімально можливого рівня. Покращання структури грошової маси, зменшення готівкових та негрошових форм розрахунків сприятиме розв'язанню проблеми детінізації економіки.

Зростаючий попит на гроші передбачається задовольняти як за рахунок абсолютного зростання монетарної бази, так і через створення умов для мультиплікації грошей, випущених в обіг, що здійснюватимуться Національним банком для підтримування заходів Уряду в цьому напрямі. Це досягатиметься шляхом застосування відповідних інструментів та механізмів, які визначатиме Правління Національного банку для реалізації Основних засад грошово-кредитної політики на 2003 рік.

У разі виникнення потреби вилучення з обігу відповідного обсягу грошової маси Національний банк застосуватиме монетарні інструменти, які забезпечать виконання зазначеної цілі залежно від ситуації на грошово-кредитному ринку, а саме: збільшення норми обов'язкових резервів та облікової ставки, операції на відкритому ринку з двостороннім котируванням ПОВДП, випуск в обіг депозитних сертифікатів Національного банку, інтервенції на валютному ринку, операції зворотного РЕПО тощо.

Урахування зазначених факторів та умов дає підстави для визначення таких показників, що характеризують Основні засади грошово-кредитної політики на 2003 рік:

	2002 рік			2003 рік				
	прогноз	виконання станом на 1 вересня	очікуване виконання за рік	Усього	в тому числі по кварталах			
					I	II	III	IV
Індекс споживчих цін , у відсотках, грудень до грудня попереднього року	109.8	96.5	103.1	106 - 107	101.8 - 102.0	103.9 - 104.3	103.6 - 104.3	106.0 - 107.0
Монетарна база , млн. гривень	21980 – 22600	28938	30400 – 31400	35600 – 37700	31100	32650	34200	35600 – 37700
темпи зростання до попереднього року, у відсотках	111 – 113	125.3	132 – 136	117 – 120	99 - 102	104 - 107	109 - 113	117 – 120
Грошова маса , млн. гривень	46490 – 47640	56296	59340 – 61960	72400 – 78700	63800	66900	70650	72400 – 78700
темпи зростання до попереднього року, у відсотках	118 – 120	123.6	130 – 136	122 – 127	103 - 108	108 - 113	114 - 119	122 – 127
Обмінний курс гривні до долара США , середній за період (грн. за дол. США)	5.38	5.3262	5.33	5.48	5.39	5.46	5.52	5.59

Забезпечення проведення ефективної грошово-кредитної політики можливе за умови стабільного функціонування банківської системи. З метою досягнення відповідної стабільності банківської системи Національним банком України передбачається вжити додатково заходів, спрямованих на підвищення платоспроможності та надійності банківської системи (підвищення рівня капіталізації банків, більш ефективного використання системи раннього реагування на проблеми в діяльності банків на початкових стадіях їх виникнення).

Національний банк, проводячи адекватну загальноекономічній ситуації грошово-кредитну політику, коригуватиме монетарні параметри відповідно до динаміки економічних показників, забезпечуючи при цьому досягнення основної цілі — стабільності національної грошової одиниці.